

LIETUVOS TSR DUONOS KEPIMO PRAMONĖS SUKŪRIMAS IR VYSTYMAS

M. RAGEVICIUS

Nagrinėjant Lietuvos TSR duonos kepimo pramonės sukūrimo ir vystymo klausimą, reikia išskirti 3 laikotarpius:

1) 1940—1941 metų laikotarpį — duonos kepimo pramonės sukūrimas ir vystymas iki Didžiojo Tėvynės karo;

2) 1944—1953 metų laikotarpį — Lietuvos TSR duonos kepimo pramonės pokarinis atkūrimas ir vystymas, pilnai aprūpinant pramoninio kepimo duonos-pyrago gaminiiais visus respublikinius miestus, rajonų centrų gyventojus ir didelę dalį kaimo vietovių;

3) 1954—1963 metų laikotarpį — duonos kepimo pramonės techninės bazės techninio lygio kėlimas ir gamybos procesų, ypač rajonuose, mechanizavimas.

1. DUONOS KEPIMO PRAMONĖS SUKŪRIMAS IR VYSTYMAS 1940—1941 METAIS

Buržuazijai valdant, ne tik visi kaimo vietovėse gyveną žmonės, bet ir didelė miestų gyventojų dalis duoną kepėsi namie. Miestuose ir miesteliuose buvo smulkios, dažniausiai veikusios prie parduotuvės, mažo pajėgumo kepyklos. Antai 1940 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 1150 kepyklų¹, iš kurių tik 60 turėjo daugiau kaip 4 darbininkus, bet ir šios pagrindinai rėmėsi rankų darbu. Tai buvo tipinės amatininkiško pobūdžio įmonės. Be to, veikusios kiek stambesnės 60 kepyklų buvo sukoncentruotos stambiuosiuose ir stambesniuose respublikos miestuose. Tai matyti iš 1 lentelės.

Kaip rodo 1 lentelės duomenys, 51 stambesnė kepykla, arba 81,6% stambesnių kepyklų ir 85% jų personalo, buvo sukoncentruota 4 stambiuose miestuose ir tik 8 dabartinių rajonų centrai turėjo kiek didesnes kepyklas. Apie smulkesnes kepyklas buržuazinės Lietuvos statistikoje duomenų nerandame, bet yra žinoma, kad tai buvo visiškai smulkios, dažniausiai vieną sąndomą darbininką turinčios įmonės, o valsčiaus miesteliuose net nebuvo laikomas atskiras darbininkas; tarnaitė kepdavo duoną šeimai ir dalis duonos čia pat parduotuvėje buvo parduodama. Aplamai, net apskričių centruose ne tik darbininkai, amatininkai, bet ir tarnautojai dažnai duoną kepdavosi namie.

Taigi Tarybų Lietuva iš buržuazijos viešpatavimo metų gavo labai menką duonos kepimo pramonės materialinę-techninę bazę. Autoriaus surinktomis žiniomis iš viso buvo nacionalizuota 92 duonos kepimo įmonės, iš jų 73 buvo nacionalizuotos kaip nacionalizuojamųjų prekybos įmonių

¹ Į naujus Lietuvos TSR pramonės laimėjimus, Vilnius, 1948, p. 47.

Lietuvos stambesnių kepyklų ir jų personalo išdėstymas
1940 m. sausio 1 d.*

Eil. Nr.	Miestų pavadinimas	Kepyklų skaičius	Perso- nalo skaičius	Atskirų miestų lyginamasis svoris (%)	
				kepyklų	personalo
1.	Kaunas	25	340	41,6	50,5
2.	Vilnius	13	111	21,7	16,4
3.	Siauliai	8	104	13,3	15,4
4.	Panevėžys	3	18	5,0	2,7
5.	Marijampolė	2	24	3,3	3,6
6.	Alytus	1	23	1,7	3,4
7.	Biržai	1	5	1,7	0,7
8.	Mažeikiai	2	22	3,3	3,2
9.	Raseiniai	1	6	1,7	0,9
10.	Rokiškis	1	5	1,7	0,7
11.	Tauragė	2	12	3,3	1,8
12.	Ukmergė	1	5	1,7	0,7
Iš viso:		60	675	100,0	100,0

* Lietuvos statistikos metraštis, 1939, p. 170—171.

gamybiniai objektai ir 19 — kaip savistoviai veikusios duonos kepimo įmonės.

Apskirtyse nacionalizuotos duonos kepimo įmonės kartu su nacionalizuotomis prekybos įmonėmis buvo perduotos Lietuvos TSR Vartotojų kooperatyvų sąjungai. Pastaroji, be šių įmonių, susitarusi su nenacionalizuotų kepyklų savininkais, 1940 metais ir 1941 metų I ketvirtyje perėmė iš jų daugiau kaip 20 įmonių.

Tikslesnių žinių apie 1941 metų duonos kepimo įmonių gamybinius pajėgumus nėra. Sprendžiant iš 1941 metų duonos kepimo įmonių produkcijos gamybos plano, kuris buvo sudaromas, atsižvelgiant į socialistinio sektoriaus įmonių gamybinius pajėgumus, visos kepyklos 1941 metais turėjo iškepti 116 tūkst. tonų duonos. Šis kiekis pagal atskiras sistemas pasiskirsto taip, kaip nurodyta 2 lentelėje.

2 lentelė

Lietuvos TSR duonos kepimo įmonių 1941 metų
produkcijos gamybos planas*

Eil. Nr.	Sistemų pavadinimas	Įmonių skaičius	Metinis iškepi- mo planas (tūkst. tonų)	Lyginamasis svoris (%)
1.	Maisto pramonės liaudies komisariatas	11	25,0	21,4
2.	Verslinė kooperacija	34	14,0	12,2
3.	Vartotojų kooperacija	94	40,0	34,5
Tame tarpe:				
	a) Kauno mieste	2	28,25	
	b) rajonuose	92	11,75	
Iš viso socialistinis sektorius		139	79,0	68,1
4.	Privačios kepyklos rajonuose	340	37,0	31,9
Iš viso:		479	116,0	100,0

* Sudaryta, remiantis: Статистико-экономические сведения по пищевой промышленности Литовской ССР, М., 1944, стр. 17.

Vadinasi, Didžiojo Tėvynės karo išvakarėse rajonuose buvo 432 kepyklos, iš jų Vartotojų kooperacijai priklausė 92 įmonės su bendru metiniu gamybinio pajėgumu apie 50 tūkst. tonų. Visos kitos kepyklos veikė respublikiniuose miestuose.

1941 metais rajonuose (kooperatinėse ir privačiose) kepyklose buvo planuota iškepti 48,75 tūkst. tonų duonos. Šio duonos kiekio užtektų aprūpinti apie 330 tūkst. žmonių, t. y. rajonų centrų ir kitų stambesnių miestelių gyventojus. 1941 metais duonos kepimo planas dar nekėlė ir negalėjo kelti (nes nebuvo materialinės-techninės bazės) uždavinio aprūpinti pramoninio kepimo duona visus kaimo vietovių gyventojus. Buvo stengiamasi kaimo vietovių gyventojus aprūpinti pyrago, bulkučių ir riestainių gaminiais, kurie paprastai namuose buvo kepami tik didelių švenčių proga ir tai tik stambesniuose buožiniuose ūkiuose.

2. LIETUVOS TSR DUONOS KEPIMO PRAMONĖS POKARINIS ATKURIMAS IR VYSTYMAS 1944—1953 METAIS

1944 metais išvaduotoje teritorijoje buvo atstatytos ir į darbą paleistos 48 duonos kepimo įmonės, iš jų 24 — respublikiniuose Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio miestuose ir 24 įmonės — rajonuose.

1944 metais atstatytos ir 1945 m. sausio 1 d. veikusios duonos kepimo įmonės pagal miestus ir darbo mechanizavimo lygį buvo pasiskirsčiusios taip (žr. 3 lentelę):

3 lentelė

Duonos kepimo įmonių pasiskirstymas miestuose
1945 m. sausio 1 d.*

	Duonos fabrikų	Mechani- zuotų kepyklų	Amatini- kiškų kepyklų	Iš viso	Lyginamasis svoris (%)
1. Vilniaus m.	—	2	8	10	20,8
2. Kauno m.	1	—	8	9	18,8
3. Šiaulių m.	—	1	—	1	2,1
4. Panevėžio m.	—	—	4	4	8,3
Iš viso respublikiniuo- se miestuose	1	3	20	24	50,0
5. Rajonuose	—	—	24	24	50,0
Iš viso:	1	3	44	48	100,0

* Sudaryta, remiantis Lietuvos TSR Prekybos ministerijos duomenimis.

Šių įmonių paros gamybinis pajėgumas buvo 204 tonos forminės paprasto malimo miltų duonos, iš jų respublikiniuose miestuose — 146 tonos, arba 71,5% viso pajėgumo, ir rajonuose (Lietkoopsąjungos sistemoje) — 58 tonos. Vadinasi, per 1944 metus duonos kepimo pramonė nei pagal įmonių skaičių, nei pagal jų gamybinį pajėgumą 1941 m. birželio 1 d. lygį dar nebuvo pasiekusi.

Iš viso per 1944 metus buvo iškepta 24 196 tonos duonos. Tame tarpe:

1. Valstybinės kepyklos (respublikiniuose miestuose) iškepė 16 896 tonas.

2. Vartotojų kooperacijos kepyklos (rajonuose) — 7300 tonų.

Pirmaisiais po išvadavimo, tai yra 1944, metais tiek miestuose, tiek rajonuose duoną kepti teko smulkiose kepyklose, naudojant tik rankų darbą, o tai negalėjo neturėti įtakos produkcijos savikainai ir kepyklų rentabilumui. Todėl tiek valstybinės, tiek kooperatinės kepyklos 1944 metus baigė su nuostoliais, kurie valstybinėse kepyklose sudarė 625,8 tūkst. rb, Vartotojų kooperacijos kepyklose — 712 tūkst. rb (tų metų kainomis).

1945 metais buvo tęsiami kepyklų atstatymo darbai, stengiamasi geriau organizuoti jų gamybą. 1945 metų pirmojoje pusėje Panevėžyje buvo baigta atstatyti Plukų (15 tonų paros pajėgumo) mechanizuota kepykla, buvo atstatytos 5 kepyklos Klaipėdos mieste ir daugelis kitų kepyklų respublikiniuose miestuose bei rajonuose. Iš viso 1945 metų pabaigoje buvo atstatyta ir paleista į darbą 1 duonos fabrikas, 4 mechanizuotos kepyklos ir 88 amatininkiškos kepyklos. Tuo metu veikė 93 įmonės, kurių bendras paros pajėgumas buvo 308 tonos, tame tarpe Maisto pramonės liaudies komisariato įmonių paros pajėgumas — 182 tonos ir Vartotojų kooperacijos įmonių paros pajėgumas — 126 tonos.

1945 metai buvo paskutiniai Didžiojo Tėvynės karo metai. Po jų prasidėjo pokarinio atstatymo ir tolesnio TSRS liaudies ūkio vystymo penkmečių metai.

TSRS liaudies ūkio vystymo Ketvirtąjo penkmečio (1946—1950 metų) plano pagrindinis uždavinys buvo atkurti per karą ir okupaciją nukentėjusius šalies rajonus. Šis planas numatė didžiulius darbus ir Lietuvos TSR duonos kepimo pramonėje.

1950 metais buvo numatyta padidinti duonos kepimo pramonės produkciją iki 250 tūkst. tonų. Vykdamas šį uždavinį, reikėjo tiek rekonstruoti senas, tiek ir statyti naujas įmones; kepyklų paros gamybinis pajėgumas turėjo padidėti iki 540 tonų, tame tarpe respublikiniuose miestuose — 240 tonų ir rajonų centruose bei kaimo vietovėse — 300 tonų². Nors užduotis buvo didelė, bet, ją įvykdžius, tebuvo galima aprūpinti duonos-pyrago gaminiiais tik respublikinių miestų ir rajono centrų gyventojus. Visiškai nebuvo keliamas klausimas dėl kaimo vietovių gyventojų aprūpinimo pramoninio kepimo duona.

Per Ketvirtąjį penkmetį iš pagrindų buvo rekonstruotos senos duonos kepimo įmonės respublikiniuose miestuose ir kai kuriuose rajonuose. Buvo praplėsta ir naujai pastatyta daugiau kaip 40 duonos kepimo įmonių. Statomos naujos, plečiamos bei rekonstruojamos senos įmonės buvo daugiausia respublikiniuose miestuose, o rajonuose pagrindiniai buvo pasitenkinama buvusių kepyklų bei jų krosnių remontu. Metinis duonos iškepimas per penkmetį padidėjo beveik dvigubai ir 1950 metais pasiekė 117,9 tūkst. tonų (plane numatyto kiekio — 250 tūkst. tonų — nepasiekė, nes tam kiekiui iškepti nebuvo išskirti reikalingi miltų fondai ir nebuvo sukurti reikalingi gamybiniai pajėgumai; gamybinių pajėgumų didinimo planas buvo įvykdytas tik 74,4%).

Penktojo penkmečio planas (1951—1955 m.) Lietuvos TSR duonos kepimo pramonės gamybą natūra numatė padidinti 50%. Tame tarpe valstybinės duonos kepimo pramonės — 46,8%, t. y. iki 115 tūkst. tonų, ir Vartotojų kooperacijos — 53%, t. y. iki 61 tūkst. tonų. Valstybinė pramonė gamybą padidino beveik 100% (1955 metais iškepė 114 tūkst. tonų). Vartotojų kooperacijos duonos kepimo pramonė savo užduotį žymiai viršijo (1955 metais iškepė 96,8 tūkst. tonų). Tačiau ir šis kiekis negalėjo patenkinti kaimo vietovių gyventojų paklausos pramoninio kepimo duonai.

Jau iki 1954 m. sausio 1 d. duonos pramonėje sukurti gamybiniai pajėgumai ir išvystyta gamyba pakankamai aprūpino respublikinių miestų ir

² M. Sumauskas, 1946—1950 metų penkmečio planas Lietuvos TSR liaudies ūkiui atkurti ir išvystyti, Vilnius, 1946, p. 26.

rajoninių centrų gyventojus. 1954 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 228 duonos kepimo įmonės su 392 krosnimis, kurių paros pajėgumas buvo 1409,3 tonos³.

Kaip buvo pasiskirstę kepyklų gamybiniai pajėgumai respublikiniuose miestuose ir rajonuose, matyti 4 lentelėje.

4 lentelė

Lietuvos TSR duonos kepimo įmonių gamybiniai pajėgumai
1954 m. sausio 1 d.*

Eil. Nr.	Miestų ir rajonų pavadinimas	Įmonių skaičius	Krosnių skaičius	Krosnių pado plotas (m ²)	Paros pajėgumas, skaičiuojamas formine, rugine, paprasto malimo miltų duona (t)	Vidutiniškai 1 įmonei tenka gamybinių pajėgumų (t)
1.	Vilnius	10	34	387,7	276,9	27,7
2.	Kaunas	12	26	258,2	188,0	15,7
3.	Klaipėda	10	14	128,3	103,3	10,3
4.	Siauliai	2	5	52,2	45,4	22,7
5.	Panevėžys	1	2	26,8	30,4	30,4
6.	N. Vilnia	1	1	8,0	4,8	4,8
7.	Druskininkai	3	6	36,7	16,9	5,6
8.	Palanga	2	4	22,0	8,4	4,2
Iš viso respublikiniuose miestuose		41	92	919,9	674,1	16,4
9.	Iš viso rajonuose	187	300	1831,1	735,2	3,9
	Tame tarpe Lietkoopsąjungos	181	289	1757,7	714,9	3,9
Iš viso:		228	392	2751,0	1409,3	6,2

* Sudaryta ir apskaičiuota pagal 1954 m. sausio 1 d. kepyklų inventorizacijos aktus ir papildomai surinktas žinias.

Iš 4 lentelės duomenų matyti, kad gamybiniai pajėgumai tarp respublikinių miestų ir rajonų pasiskirstė maždaug pusiau: miestuose — 47,8%, rajonuose — 52,2%. Be to, tiek respublikiniuose miestuose, tiek rajonuose dominavo smulkios įmonės, nes vidutinis vienos įmonės paros gamybinis pajėgumas buvo 6,2 t, arba respublikiniuose miestuose — 16,4 tonos, rajonuose — 3,9 tonos.

Reikia atkreipti dėmesį ir į nevienodą krosnių pado ploto (pagrindinis veiksnys, apsprendžiąs duonos kepimo įmonės gamybinį pajėgumą) ir gamybinių pajėgumų santykį. Respublikinių miestų duonos kepimo įmonių krosnių pado plotas buvo 919,9 m², o jų pajėgumas — 674,1 tonos per parą. Vadinasi, 1 tonai gamybinių pajėgumų teko 1,34 m² krosnies pado ploto; tuo tarpu rajonų kepyklų 1 tonai gamybinių pajėgumų teko 2,49 m² pado ploto. Toks santykis tarp respublikinių miestų ir rajonų duonos kepimo įmonių pajėgumo ir krosnių pado plotų rodo žemesnį duonos kepimo įmonių krosnių techninį lygį rajonuose. Tai patvirtina duomenys apie duonos kepimo krosnių tipus respublikinių miestų ir rajonų įmonėse (žr. 5 lentelę).

5 lentelės duomenys rodo, kad respublikiniuose miestuose beveik 50% krosnių pado ploto sudarė kanalines krosnys, tame tarpe 23 krosnys buvo konvejerinės, tuo tarpu rajonuose daugiau kaip 90% visų krosnių pado ploto sudarė žarijinės, primityviausios ir mažiausiai našios krosnys. Respublikinių miestų duonos kepimo įmonės turėjo ne tik aukštesnį kanalinių

³ Kepyklų ir jų krosnių gamybinis pajėgumas šiame darbe skaičiuojamas paprasto malimo ruginių miltų formine, 1,8—2,0 kg kepaliukais, duona.

Lietuvos TSR duonos kepimo įmonių krosnių tipai
1954 m. sausio 1 d.*

Eil. Nr.	Krosnių tipas	Respublikinių miestų				Rajonų			
		krosnių skaičius	pado plotas (m ²)	krosnių skaičiaus lyginamasis svoris (%)	pado ploto lyginamasis svoris (%)	krosnių skaičius	pado plotas (m ²)	krosnių skaičiaus lyginamasis svoris (%)	pado ploto lyginamasis svoris (%)
I.	Kanalinės:								
	a) konvejerinės	23	352,0	25,0	38,3	—	—	—	—
	b) nekonvejerinės ChR-1 ir ChV bei panašių tipų	22	104,1	23,9	11,3	24	169,2	8,0	9,2
II.	Žarijinės	47	463,8	51,1	50,4	276	1661,9	92,0	90,8
	Iš viso:	92	919,9	100	100	300	1831,1	100	100

* Sudaryta ir apskaičiuota pagal 1954 m. sausio 1 d. inventorizacijos aktus.

krosnių lyginamąjį svorį, bet ir tų krosnių tarpe pagal pado plotą konvejerinės krosnys sudarė gana aukštą lygį — 77,1%.

Buržuazijai valdant, Lietuvoje veikė tik viena konvejerinė krosnis Kauno kooperatyvo „Parama“ kepykloje; tarybiniais metais tik iki 1954 m. sausio 1 d. buvo pastatytos 22 konvejerinės krosnys, tame tarpe pagal markes: a) FTL-2 — 16, b) ChVK — 5, c) PSK — 1.

Rajonuose 1944—1953 metais dar nebuvo pastatyta konvejerinių krosnių. Juose, kaip rodo lentelė, dominavo žarijinės krosnys. Daugiausia tai buvo senos, nusidėvėjusios, dar iš buržuazinių laikų pasilikusios krosnys ir visos labai mažos (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Rajoninių duonos kepimo įmonių krosnių paskirstymas
pagal jų pado plotą 1954 m. sausio 1 d.*

Pado plotas m ²	Krosnių skaičius			Lyginamasis svoris (%)
	kanalinės	žarijinės	iš viso	
Iki 3 m ²	—	17	17	5,7
Nuo 3 iki 4 m ²	—	20	20	6,6
„ 4 „ 5 „	1	55	56	18,7
„ 5 „ 6 „	6	75	81	27,0
„ 6 „ 7 „	8	80	88	29,3
„ 7 „ 8 „	9	26	35	11,7
„ 8 m ²	—	3	3	1,0
Iš viso:	24	276	300	100,0

* Sudaryta pagal 1954 m. sausio 1 d. kepyklų inventorizacijos aktus.

Rajonuose vyravo smulkios, dažniausiai su viena ar dviem krosnim kepyklos. Pavyzdžiui, pagal kepyklų inventorizacijos 1954 m. sausio 1 d. duomenis galime sudaryti 7 lentelę.

Šie 7 lentelės duomenys rodo, kad rajonuose kepyklos su viena krosnimi sudarė 48,7% visų įmonių, todėl kai kuriuose rajonų centruose, pa-

**Rajoninių duonos kepimo įmonių suskirstymas
pagal krosnių skaičių 1954 m. sausio 1 d.***

Kepyklų suskirstymas į grupes pagal krosnių skaičių	Kepyklų skaičius	Lyginamasis svoris (%)
Kepyklos su 1 krosnim	91	48,7
„ „ 2 „	74	39,6
„ „ 3 „	13	6,9
„ „ 4 „	6	3,2
„ „ daugiau kaip 4 krosnim	3	1,6
Iš viso:	187	100,0

* Sudaryta pagal 1954 m. sausio 1 d. kepyklų inventorizacijos aktus.

vyzdžiui, Telšiuose, Zarasuose ir kitur, veikė po 3—4 kepyklas. Tai gaivališko kapitalistinio ūkio liekanos, nes, buržuazijai viešpataujant Lietuvoje, taip pat kaip ir kituose kapitalistiniuose kraštuose, nedideliame miestelyje veikė kelių savininkų kepyklos. Tas kepyklas nacionalizavus arba perėmus, teko kiekvieną atskirai eksploatuoti, nes duonos kepimo krosnį negalima perkelti iš vienos vietos į kitą (kaip buvo daroma su kitų pramonės šakų smulkių įmonių mašinomis ir įrengimais), ir tuo pačiu sustambinti įmones.

Rajonų kepyklos ne tik pagal krosnių techninį lygį, bet ir pagal kitus kepyklų įrengimus bei gamybos mechanizavimo lygį 1954 m. sausio 1 d. buvo žymiai atsilikusias nuo respublikinių miestų duonos kepimo įmonių, ypač Kepyklų tresto įmonių.

1954 m. sausio 1 d. visose kepyklose mašinų duonos-pyrago gamybos procesams mechanizuoti skaičius matyti iš 8 lentelės.

**Duonos kepimo įmonių gamybos procesų mechanizavimo priemonės
1954 m. sausio 1 d.***

Duonos-pyrago gamybos proceso ir mechanizavimo priemonių pavadinimas	Iš viso respublikoje		Tame tarpe rajonuose		Rajonų lyginamasis svoris (%)	
	vnt.	bendras valandos pajėgumas (t)	vnt.	bendras valandos pajėgumas (t)	vnt.	gamybinių pajėgumų
1. Miltų sijojimas	28	63,0	1	1,5	3,5	2,3
2. Tešlos minkymas	36	79,8	2	4,0	5,6	5,0
3. Tešlos dalytojai:						
a) mechanizuoti	15	—	—	—	—	—
b) rankiniai	8	—	2	—	25,0	—
4. Rankiniai sietai miltams	193	—	154	—	78,8	—

* Sudaryta pagal 1954 m. sausio 1 d. kepyklų inventorizacijos aktus.

Vadinasi, rajonų duonos kepimo įmonės rėmėsi išimtinai beveik tik rankų darbu, nes viena sijojimo ir 2 tešlai minkyti mašinos jokios įtakos duonos-pyrago gaminių išleidimo mechanizavimui negalėjo turėti. Tuo tarpu respublikiniuose miestuose (Kepyklų tresto įmonėse) svarbesnių gamybos procesų mechanizavimo lygis 1953 metais buvo nemažas. Pavyzdžiui, miltų sijojimas buvo mechanizuotas 95%, tešlos minkymas — 100%, tešlos išvertimas — 85%, tešlos dalijimas — 90%, druskos skiedinio paruošimas —

100%, miltų svėrimas — 75%, duonos kepimas konvejerinėse krosnyse — 92%.

Sistemiškai plečiant duonos kepimo pramonės gamybinę bazę ir didinant duonos kepimui miltų fondus, duonos-pyrago gaminių kasmet daugėja. Tai rodo 9 lentelės duomenys apie duonos-pyrago gaminių gamybą 1945—1953 metais.

9 lentelė

Lietuvos TSR duonos kepimo įmonių duonos-pyrago gaminių gamyba 1945—1953 metais*

Metai	Iš viso duonos-pyrago gaminių pagaminta (tūkst. t)	Gamybos didėjimas (% 1945 m. = 100%)	Tame tarpe pagamino produkcijos (tūkst. t)				Metiniai gamybos augimo tempai (%), palyginus su per-eitais metais	
			LTSR Maisto pramonės kepyklos	Liet-koopsąjungos kepyklos	TSRS Susisiekimo ministerijos kepyklos	kitų sistemų kepyklos	iš viso	tame tarpe Liet-koopsąjungos
							padidėjo +	sumažėjo —
1945	65,4	100,0	45,5	14,9	3,2	—		
1946	77,4	118,3	52,5	21,6	3,3	—	+18,3	+45,0
1947	79,3	121,3	53,7	22,1	3,5	—	+2,4	+2,3
1948	66,7	102,0	46,7	16,9	3,1	—	-15,9	-23,5
1949	75,6	115,6	52,3	19,9	3,4	—	+13,3	+17,7
1950	117,9	179,8	73,5	39,8	4,3	0,3	+56,0	+100,0
1951	135,6	205,3	86,7	48,2	5,5	0,6	+15,3	+23,0
1952	179,1	272,3	102,6	69,1	6,4	1,0	+32,1	+43,4
1953	202,0	308,9	106,1	87,4	6,7	1,4	+12,8	+41,0

* Sudaryta iš atitinkamų žinybų 1945—1953 metų metinių apyskaitų.

Kaip matyti iš 9 lentelės, duonos-pyrago gaminių gamyba 1945—1953 metais padidėjo daugiau kaip trigubai. Gamybos didėjimas atskirais metais buvo nevienodas. Pavyzdžiui, 1948 metais duonos-pyrago gamyba net buvo sumažėjusi 15,9%, o Lietkoopsąjungos sistemos kepyklose — 23,5%. 1948 metų gamybos sumažėjimas paaiškinamas tuo, kad sumažėjo duonos paklausa dėl kortelių sistemos panaikinimo ir dalinai dėl kainų pakėlimo, palyginus su kaina pagal korteles. Panaikinus kortelių sistemą, vartotojas galėjo laisvai nusipirkti žymiai daugiau kitų jam reikalingų produktų: kruopų, mėsos produktų, riebalų, cukraus, o tai sumažino duonos poreikį. Be to, kolūkinėje rinkoje rugiams ir namie keptai kaimiškai duonai palyginti neaukštos kainos 1948 ir iš dalies 1949 metais taip pat turėjo įtakos pramoninio kepimo duonos paklausos sumažėjimui, nes dalis gyventojų, ypač rajonuose, pirkė miltus arba rugius ir duoną kepti namie.

Nuo 1950 metų metiniai duonos-pyrago gamybos tempai, ypač rajonuose, sparčiai didėja.

Šį didėjimą galima paaiškinti tiek tuo, kad daugėjo gyventojų miestuose ir darbininkų bei tarnautojų kaimo vietovėse ir kilo paklausa, plečiant asortimentą, tiek ir kitomis priežastimis. Pavyzdžiui, rajonuose paklausa duonos-pyrago gaminiams didėjo dar ir todėl, kad daugelyje kolūkių buvo nepakankamai išduodama duoninių grūdų už darbadienius; atsirado kolūkiečių paklausa gataviems duonos-pyrago gaminiams.

Be to, buvo blogai organizuota pašarų, ypač koncentruotų, prekyba, buvo aukštos pašarų kainos kolūkiniuose turguose. Tai skatino miesto gyventojus šerti gyvulius duona. Vadinasi, dėl šios priežasties taip pat didėjo duonos paklausa.

Rajonuose, kaip jau minėjome, buvo stengiamasi aprūpinti pramonio kepimo duona iš fondinių miltų tik rajonų centrų gyventojus ir kaimo vietovėse dirbančius valstybinių, visuomeninių organizacijų bei įmonių darbininkus, tarnautojus ir jų šeimos narius (jų skaičius 1953 metais sudarė apytikriai apie 564 tūkstančius). Skiriant dienai kiekvienam asmeniui mažiausiai po 400 gramų, vidutiniškai per parą reikėjo iškepti po 225 tonas. 1953 metais rajonuose faktiškai per parą buvo iškepama maždaug po 245 tonas. Vadinas, rajonų kepyklų pajėgumas, kad ir su didesniu pajėgumų įtempimu ir žymiai siauresniu asortimentu, kaip respublikinių miestų, buvo pajėgus išspręsti keliamą uždavinį.

3. LIETUVOS TSR DUONOS KEPIMO PRAMONĖS VYSTYMAS 1954—1963 METAIS

Šio laikotarpio būdingas bruožas yra tas, kad tiek respublikiniuose miestuose, tiek rajonuose visas dėmesys koncentruojamas, skirtingai nuo ankstesnio laikotarpio, ne duonos kepimo gamybiniam plotams didinti, duonos kepimo įmonių tinklui plėsti, bet krosnių techniniam lygiui kelti, gamybos procesams, ypač rajonuose, mechanizuoti. Panagrinėkime atskirai respublikinius miestus ir rajonus.

Duonos kepimo pramonės vystymas respublikiniuose miestuose

1954—1963 metais Liaudies ūkio tarybos duonos kepimo pramonė respublikiniuose miestuose sėkmingai likvidavo techniškai atsilikusių krosnių tipus. Tai matyti 10 lentelėje.

10 lentelė

Liaudies ūkio tarybos kepyklų krosnių pasiskirstymas
1954 m. sausio 1 d. ir 1964 m. sausio 1 d.*

Eil. Nr.	Krosnių tipai	1954 m. sausio 1 d.		1964 m. sausio 1 d.		Pakitimas			
		krosnių	pado plotas (m ²)	krosnių	pado plotas (m ²)	padidėjo		sumažėjo	
						krosnių	pado plotas (m ²)	krosnių	pado plotas (m ²)
1.	Kanalinės:								
	a) konvejerinės	23	352	59	775,5	36	423,5	—	—
	b) ChR-1 ir pan.	12	95,5	—	—	—	—	12	95,5
	Iš viso kanalinių	35	447,5	59	775,5	36	423,5	12	95,5
2.	Žarijinės	29	279,8	2	12,0	—	—	27	267,8
	Iš viso:	64	727,3	61	787,5	36	423,5	39	363,3

* Apskaičiuota pagal kepyklų 1954 m. sausio 1 d. inventORIZACIJOS aktus ir 1964 m. sausio 1 d. apskaitos duomenis.

10 lentelės duomenys rodo, kad krosnių skaičius sumažėjo 3 vienetais, jų pado plotas padidėjo 60,2 m², tai yra mažai pasikeitė, bet krosnių sudėtis pagal tipus iš pagrindų pasikeitė. Buvo likviduotos ChR-1 ir beveik visai likviduotos atsilikusios žarijinės krosnys (sumažėjo 93,1%, o jų pado plotas — net 95,7%), tuo tarpu konvejerinių krosnių skaičius padidėjo daugiau kaip dvigubai (jų pado plotas padidėjo 120,3%). Tokį pakitimą reikia laikyti teigiamu reiškiniu, nes, likviduojant techniškai atsilikusias

žarijines paprastas kanelines krosnis ir kartu didinant konvejerinių krosnių skaičių, kyla kepyklų krosnių ūkio techninis lygis.

1964 metų sausio mėnesio 1 dienos respublikiniuose miestuose veikė šių tipų ir markių duonos kepimo krosnys (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Liaudies ūkio tarybos kepyklų krosnių paskirstymas pagal tipus ir markes 1964 m. sausio 1 d.*

Krosnių tipas ir markė	Krosnių skaičius	Pado plotas (m ²)	Krosnių lyginamasis svoris pagal pado plotą (%)
1. Konvejerinės FTL-2	42	564,5	73,2
ChVK	6	88,0	9,4
PSK	4	24,0	3,1
BK	3	21,0	2,7
UDPG	3	21,0	2,7
„Mamutas“	1	57,0	7,4
Iš viso konvejerinių:	59	775,5	98,5
2. Žarijinės	2	12,0	1,5
Iš viso:	61	787,5	100,0

* Sudaryta ir apskaičiuota pagal įmonių apyskaitų duomenis ir Lietkoopsąjungos papildomai surinktas žinias.

Krosnių tipų struktūra rodo, kad 1964 metais pagrindinį krosnių tipą sudarė konvejerinės krosnys, kurių lyginamasis svoris pagal pado plotą siekė 98,5% visų krosnių, tuo tarpu žarijinių krosnių lyginamasis svoris — tik 1,5%.

1964 metų sausio 1 dienos respublikinių miestų duonos kepimo pramonės krosnių gamybiniai pajėgumai sudarė 738,4 t per parą. Kaip pasiskirsto respublikinių miestų duonos kepimo pramonės gamybinis pajėgumas atskiruose miestuose, matyti iš 12 lentelės.

12 lentelė

Duonos kepimo įmonių krosnių gamybinių pajėgumų pasiskirstymas respublikiniuose miestuose 1964 m. sausio 1 d.*

Eil. Nr.	Miestų pavadinimas	Krosnių skaičius	Krosnių pado plotas (m ²)	Paros gamybinis pajėgumas (t)
1.	Vilnius	22	267,7	270,0
2.	Kaunas	14	225,8	214,0
3.	Klaipėda	8	100,1	100,0
4.	Siauliai	7	79,2	80,0
5.	Panevėžys	4	33,8	57,0
6.	Palanga	2	26,9	28,0
7.	Druskininkai	3	34,0	29,0
Iš viso:		58	787,5	778,0

* Sudaryta pagal įmonių metinių apyskaitų duomenis.

Septyniuose respublikiniuose miestuose 1964 metais buvo maždaug 800 tūkst. gyventojų, kurių aprūpinimui (skiriant vienam gyventojui per parą vidutiniškai 400 g) reikėtų iškepti per parą 320 tonų duonos-pyrago gaminių. Norint pagaminti tokį duonos-pyrago gaminių kiekį (esant asor-

timentui: riestainių-bulkučių gaminių — ne mažiau 30%, tame tarpe smulkių bulkučių — ne mažiau 10%, vienietinių ir padinių duonos gaminių — ne mažiau 40%, forminės paprasto malimo miltų duonos — ne daugiau 15%), reikia, kad krosnių paros pajėgumas būtų 481 tona. Prie šio pajėgumo reikia pridėti pajėgumus maždaug 121 tonai; šie pajėgumai reikalingi miestų ir rajonų duonos kepimo krosnių pajėgumo rezervui sudaryti. Taigi respublikinių miestų gyventojams aprūpinti ir būtiniems rezervams sudaryti reikalingas 602 (481 + 121) tonų krosnių paros pajėgumas. Šių gamybinių pajėgumų kiekį atėmę iš bendro respublikinių miestų krosnių pajėgumo (778 t), gausime, kad respublikinių miestų duonos kepimo įmonėse yra 176 tonų paros pajėgumų perteklius, kurį galima būtų panaudoti rajonų gyventojams aprūpinti.

Susidaręs gamybinių pajėgumų 176 tonų laisvas rezervas pagal atskirus respublikinius miestus pasiskirsto taip, kaip nurodyta 13 lentelėje.

13 lentelė

Respublikinių miestų duonos kepimo įmonių gamybinių pajėgumų laisvi rezervai
1964 m. sausio 1 d. (t)*

Eil. Nr.	Miestų pavadinimas	Gamybinis pajėgumas per parą	Reikalingas gamybinis pajėgumas			Respublikinių miestų duonos kepimo pramonės laisvi krosnių pajėgumai
			miestų gyventojams aprūpinti	rezervui sudaryti	iš viso reikalinga	
1.	Vilnius	270	170,0	42	212	58
2.	Kaunas	214	157,0	39	196	18
3.	Klaipėda	100	68,0	17	85	15
4.	Siauliai	80	45,0	10	55	25
5.	Panevėžys	57	33,0	9	42	15
6.	Palanga	28	4,0	2	6	22
7.	Druskininkai	29	4,0	2	6	23
Iš viso:		778	481,0	121	602	176

* Apskaičiuota, skiriant vienam gyventojui per parą 400 gramų duonos-pyrago gaminių.

Miestuose duonos kepimo krosnys, išskyrus Kauno duonos kombinato krosnį „Mamutą“, yra naujos ir galės veikti ilgesnį laiką be didesnio remonto. Krosnis „Mamutas“ yra susidėvėjusi, įrengta maždaug prieš 30 metų ir todėl kiekvienu momentu gali išeiti iš rikiuotės. Turint galvoje jos didelį pajėgumą — apie 50 tonų duonos per parą, Kauno miesto laisvų pajėgumų rezervas yra netikras ir todėl reikėtų jau dabar rūpintis dėl duonos kepimo krosnių gamybinių pajėgumų didinimo. Kitų miestų laisvas krosnių gamybinių pajėgumų rezervas jokių abejonių nekelia ir jį pilnai, ilgesniam laikui bei pastoviai galima panaudoti rajonų gyventojų aprūpinimui duonos-pyrago gaminiams.

Praktiškai jau šiuo metu respublikinių miestų duonos kepimo pramonės laisvi gamybiniai pajėgumai aprūpina rajonų gyventojus duonos-pyrago gaminiams. Respublikinių miestų duonos kepimo pramonė aprūpina rajonų gyventojus tiek organizuotai, tiek ir neorganizuotai. Organizuotai — pagal susitarimą su atitinkamomis rajonų prekybos organizacijomis arba pagal vyriausybės patvarkymą. Neorganizuotai — kada kaimo vietovių gyventojai patys vyksta į respublikinius miestus ir per tų miestų prekybos tinklą bendra tvarka apsirūpina duonos-pyrago gaminiams. Respublikinių miestų duonos kepimo įmonės pagal susitarimą aprūpina: Šiaulių

rajono gyventojus — Šiaulių miesto duonos kepimo įmonės, Panevėžio — Panevėžio miesto duonos kepimo įmonės, Kretingos — Palangos ir Klaipėdos miestų duonos kepimo įmonės, Varėnos — Druskininkų miesto kepyklos, taip pat didesnę dalį paklauso Vilniaus ir Kauno rajonų gyventojų — Vilniaus ir Kauno miesto kepyklos.

1961 metų vasarą rajonuose žymiai padidėjo paklausa pramoninio kepimo duonos-pyrago gaminiams. Rajonų kepyklos padidėjusios paklauso negalėjo patenkinti. Todėl Lietuvos TSR Ministrų Taryba 1961 m. liepos 15 d. potvarkiu įpareigojo Liaudies ūkio tarybą iš miestų duonos kepimo įmonių papildomai aprūpinti eilę rajonų. Vilniaus miesto kepyklos buvo įpareigtos kasdien patiekti rajonams 32 tonas duonos-pyrago gaminių, tame tarpe Molėtų rajonui — 3 t, Nemenčinės — 4 t, Vilniaus — 5 t, Kaišiadorių — 3 t, Ukmergės — 5 t, Šalčininkų — 3 t, Širvintų — 2 t, Vievio — 2 t, Trakų — 3 t ir Jašiūnų — 2 tonas. Kauno miesto kepyklos buvo įpareigtos papildomai patiekti kasdien 12 tonų, tame tarpe Jiezno rajonui — 2 t, Kalvarijos — 2 t, Kauno — 8 tonas. Klaipėdos, Palangos miestų kepyklos — Kretingos rajonui — 9 tonas; Panevėžio miesto kepyklos — 9 tonas, tame tarpe Panevėžio rajonui — 6 t, Vilkijos — 3 tonas. Druskininkų miesto kepyklos turėjo patiekti devynias tonas Lazdijų ir Varėnos rajonams.

Be šio, organizuoto kaimo vietovių gyventojų aprūpinimo duonos-pyrago gaminiiais, nuolat vyko neorganizuotas aprūpinimas, kuris ypač padidėdavo sekmadieniais ir turgaus dienomis. Neorganizuotai respublikinių miestų duonos kepimo įmonės ypač daug gyventojų aprūpindavo vasaros metu, kai daugelio rajonų gyventojai masiškai vyksta į respublikinius miestus nusipirkti duonos. Tai patvirtina faktai. Pavyzdžiui, vasaros mėnesiais duonos kepimo įmonių vidutinis paros duonos-pyrago gaminių išleidimas žymiai padidėjo, nors miestų gyventojų paklausa duonai vasaros metu mažėja, nes atsiranda daržovės ir vaisiai, bei to, sumažėja studentų-moksleivių skaičius, ypač liepos—rugpiūčio mėnesiais.

Kaip keičiasi vidutinis paros duonos-pyrago iškepimas atskirais mėnesiais respublikinių miestų duonos kepimo įmonėse, matyti iš 14 lentelės duomenų.

14 lentelės duomenys rodo, kad sparčiau didėjo vidutinis paros produkcijos išleidimas respublikinių miestų duonos kepimo pramonėje, pradedant birželio mėnesiu. Taip didėja maždaug iki rugsėjo—spalio mėnesių ir tik lapkričio mėnesį vidutinis paros duonos-pyrago išleidimas pradeda kiek mažėti. Aukščiausias, palyginus su sausio mėnesio, lygis buvo pasiektas 1960 metų spalio—lapkričio mėnesiais ir 1961 metų rugpiūčio mėnesį — 131,2%. Ši tendencija kartojasi ir 1962 bei 1963 metais.

Kaimo vietovių gyventojų paklausa duonos-pyrago gaminiams paprastai labiau skatina didinti duonos-pyrago išleidimą respublikiniuose miestuose tik antrajame metų ketvirtyje. 1963 metais pirmajame ketvirtyje kaimo vietovių gyventojų paklausa (neskaitant artimiausių apylinkių, kurios ištikus metus apsirūpindavo duonos-pyrago gaminiiais iš miesto duonos kepimo įmonių) beveik nebuvo tenkinama. Todėl 1963 metų pirmojo ketvirčio vidutinis paros duonos-pyrago gaminių išleidimas maždaug parodo respublikinių miestų ir rajonų, kuriuos sistemingai aprūpino respublikinių miestų duonos kepimo įmonės, gyventojų paklausą. Imant septynių respublikinių miestų visus gyventojus ir autorius apskaičiavimu maždaug 50% Šiaulių, Panevėžio, Kretingos, Kauno ir Vilniaus rajonų gyventojų, kuriuos aprūpino respublikinių miestų duonos kepimo įmonės, matome, kad 1963 metų pirmajame ketvirtyje respublikinių miestų duonos kepimo įmonės aprūpindavo duonos-pyrago gaminiiais maždaug 780 tūkst. gyventojų, tame tarpe daugiau kaip 205 tūkst. gyvenančių kaimo vietovėse. Vi-

Lietuvos TSR respublikinių miestų duonos kepimo įmonių vidutinis paros duonos-pyrago išleidimas atskirais mėnesiais 1960 ir 1961 metais*

	1960 m. (t)	1961 m. (t)	Padidėjimas, palyginus su sausio mėn. (sausio mėn.—100)		1961 m., palyginus su 1960 me- tais (%)
			1960 m.	1961 m.	
Sausis	271,9	300,9	100,0	100,0	110,6
Vasaris	283,8	306,8	104,4	102,0	108,1
Kovas	299,5	330,5	110,1	109,0	110,4
Vidutiniškai I ket- virtyje	285,1	313,0	104,8	104,2	109,8
Balandis	284,7	319,7	104,7	106,2	112,3
Gegužė	292,6	334,5	107,6	111,2	114,3
Birželis	313,2	373,1	115,2	124,0	119,1
Vidutiniškai II ket- virtyje	296,8	342,3	109,2	113,8	116,1
Liepa	317,1	392,7	116,6	130,5	123,8
Rugpiūtis	314,7	394,9	115,7	131,2	125,5
Rugsejis	335,0	371,5	123,2	123,5	110,9
Vidutiniškai III ket- virtyje	322,2	386,5	118,5	128,4	119,9
Spalis	337,3	367,7	124,1	122,2	109,0
Lapkritis	338,6	363,1	124,5	120,7	107,2
Gruodis	317,6	350,8	116,8	116,6	110,4
Vidutiniškai IV ket- virtyje	331,1	360,5	121,8	119,8	108,9
Vidutinis metinis	308,9	350,8	113,6	116,6	113,6

* Sudaryta pagal Liaudies ūkio tarybos Maisto pramonės valdybos operatyvinės apskaitos duomenis.

vidutinis paros duonos-pyrago gaminių iškepimas 1963 metų pirmajame ketvirtyje buvo 285 tonos, kas vienam gyventojui per parą sudaro maždaug 365 gramus.

Duonos kepimo pramonės vystymas rajonuose 1954—1963 metais

Iš aukščiau pateiktų duomenų matyti, kad 1954 m. sausio 1 d. duonos kepimo pramonė Lietkoopsąjungos sistemoje pagal kiekybinius rodiklius jau sudarė stambią gamybinę jėgą; buvo 183 kepyklos, kurių krosnių pado plotas siekė 1761,4 m², gamybinis pajėgumas — 737 tonas⁴ per parą. Bet kokybinių rodiklių atžvilgiu Lietkoopsąjungos sistemos duonos kepimo pramonė turėjo daug trūkumų. Didžiausias trūkumas — blogas gamybinių pajėgumų panaudojimas. Pavyzdžiui, 1953 metais vidutinis paros iškepimas sudarė 251,5 tonos (perskaičiavus pajėgumą faktiniu asortimentu, sudaro apie 40% turimo gamybinio pajėgumo).

Dėl šių ir kitų trūkumų rajonų duonos kepimo įmonėse darbo našumas, palyginus su darbo našumu respublikinių miestų kepyklose, buvo daugiau kaip 30% žemesnis, o savikaina tų pačių gaminių buvo žymiai aukštesnė. Darbo našumui ypač didelės reikšmės turėjo rajonų kepyklų tech-

⁴ Gamybinis pajėgumas apskaičiuotas paprasto malimo ruginių miltų forminei (1,8—2,0 kg kepaliukų) duonai. Skačiuojant krosnių pajėgumą, buvo laikomasi šių normatyvų: 1) paros gamybos laikas kanalines krosnyse — 23 val., žarijines — 24 val.; 2) darbo laikas kanalines krosnyse — 23 val., žarijines — 15,5 val. Pado 1 apyvartos laikas kanalines krosnyse — 90—95 min., žarijines — 170—180 min.

ninės-materialinės bazės žemas techninis lygis. Norint tai įrodyti, užtenka priminti, kad Lietkoopsąjungos duonos kepimo įmonėse konvejerinių krosnių 1953 metais visai nebuvo, o žarijinių krosnių pado plotas sudarė 87,5% visų krosnių pado ploto. 1953 metais buvo mechanizuota, bet ir tai nepilnai, tik viena kepykla. Daugumos kepyklų pastatai buvo nepritaikyti. Specialiai kepykloms pastatytus arba rekonstruotus ir pritaikytus pastatus turėjo tik 38 kepyklos. Vandentiekį turėjo tik 12 kepyklų. Kitos kepyklos naudojosį atviraš šuliniais. 46 kepyklos neturėjo elektros apšvietimo ir vartojo žibelines lempas. Nei vieno rajono kepykla 1953 metais neturėjo specialių įrengimų, taip pat automatišų svarstyklių ir laboratorijų produkcijos kokybei tirti.

Esant atsilikusiai techninei bazei, reikėjo didesnių kapitalinių įdėjimų rajonų duonos kepimo pramonei rekonstruoti ir jos gamybos procesams mechanizuoti.

Nuo 1954 metų Lietkoopsąjunga pradeda didinti savo sistemos duonos kepimo įmonių techninį lygį, jų pajėgumą. Buvo pradėta statyti naujas kepyklas arba, atskirais atvejais, iš pagrindų rekonstruoti senas. Jau 1954 metais buvo statoma 14 kepyklų. Iš viso 1954—1963 metais į Lietkoopsąjungos sistemos kepyklų statybą buvo įdėta 44,3 mln. rublių (tų metų kainomis). Šiuo laikotarpiu pradėjo dirbti 63 naujos kepyklos, kurių bendras pajėgumas buvo daugiau kaip 436 tonos.

Kiek atskirais metais buvo įdedama kapitalinių įdėjimų (skaičiuojant 1961 metų kainomis), perduodama eksploatuoti kepyklų bei koks jų gamybinis pajėgumas, rodo 15 lentelė.

15 lentelė*

Metai	Kapitaliniai įdėjimai duonos kepimo pramonei (tūkst. rb)	Perduotų eksploatuoti kepyklų skaičius	Perduotų eksploatuoti kepyklų gamybinis pajėgumas (t per parą)
1954	185,0	3	18,0
1955	257,2	6	47,5
1956	376,0	4	25,0
1957	667,4	13	80,5
1958	802,2	13	89,0
1959	771,1	11	71,0
1960	751,1	9	70,0
1961	624,0	4	35,0
1962	711	6	41
1963	694	4	28

* Sudaryta pagal Lietkoopsąjungos metinių apyskaltų duomenis.

Siekiant išvystyti rajonų duonos kepimo techninę-gamybinę bazę, Lietuvos TSR Ministrų Taryba 1953 m. gruodžio mėn. priėmė nutarimą, kuriuo įpareigojo Lietkoopsąjungą iki 1957 metų (1953—1956 m.) savo sistemos kepyklų paros gamybinį pajėgumą padidinti 467 tonomis; pastatyti 36 naujas kepyklas bendro 330 tonų paros pajėgumo ir veikiančių kepyklų pajėgumą rekonstrukcijos ir mechanizavimo būdu padidinti 137 tonomis per parą. Šis nutarimas turėjo didelės įtakos rajonų duonos kepimo pramonės išvystymui.

1954—1963 metais rajonų duonos kepimo pramonė buvo vystoma, koncentruojant ir mechanizuojant visus gamybos procesus.

Pastaruoju metu kepyklų, jų krosnių skaičius ir krosnių pado plotas sumažėjo, o jų gamybinis pajėgumas padidėjo net 34,3%. Tai aiškiai matyti, kai palyginame 1954—1963 metų duomenis (žr. 16 lentelę).

Koncentruojant gamybą ir keičiant kepyklų tinklo išdėstymą, kepyklų skaičius, kaip rodo 16 lentelės duomenys, sumažėjo 71 kepykla. Šis suma-

Lietkoopsąjungos duonos kepimo pramonės įmonių skaičius ir jų pajėgumo kitimas 1954—1963 metais*

	Mato vienetas	1954 m. sausio 1 d.	1964 m. sausio 1 d.	Pasikeitimas + padidėjo — sumažėjo	
				natūra	(%)
1. Kepyklų skaičius	vnt.	183	112	-71	-38,8
2. Krosnių skaičius	„	300	247	-53	-17,3
3. Krosnių pado plotas	m ²	1761,4	1821,5	+60,1	+3,4
4. Visų kepyklų paros pajėgumas	t	714,9	1364,3	+649,4	+91,0
5. Vidutinis 1 krosnies pado plotas ..	m ²	5,87	7,4	+1,53	+26,1
6. Vidutinis 1 kepyklos gamybinis pajėgumas	t	3,91	12,2	+8,24	+212
7. Vidutinis 1 krosnies gamybinis pajėgumas	t	2,38	5,5	+3,12	+131

* Sudaryta pagal 1954 m. sausio 1 d. inventORIZACIJOS aktus ir įmonių 1963 metų metinės apyskaitos ir operatyvinės apskaitos duomenis.

žėjimas yra skirtumas tarp uždarytų-likviduotų ir naujai įsteigtų gamyklų. Iš viso 1954—1963 metais nustojo veikti 90 kepyklų, tame tarpe 50 — rajono centruose, kur, pastačius naujas kepyklas, veikusios senos kepyklos buvo likviduotos. Kitos kepyklos buvo uždarytos dėl visiško susidėvėjimo, o kai kurias iš jų (Garliavos, Viduklės, Sintautų ir kt.), veikusias arti stambiųjų miestų arba rajonų centrų kepyklų, ekonomiškai neracionalu buvo toliau eksploatuoti.

Tiesa, uždarius kai kurių vietovių kepyklas, pavyzdžiui, Pušaloto, Želmelio, Aluntos, Obelių, Girkalnio, Šimkaičių, Luokės, Veliuonos, Cekiškės ir kitų, tose vietovėse iš pradžių pablogėjo vietos gyventojų aprūpinimas duonos-pyrago gaminiiais. Suorganizavus specialų transportą, tas pablogėjimas buvo likviduotas.

1954—1963 metais naujose (neturėjusiose kepyklų) vietovėse pradėjo dirbti 19 kepyklų (pavyzdžiui, Svedasų, Liudvinavo, Laukuvos, Ylakių, Merkinės ir kitose vietovėse).

Kaip matome iš 16 lentelės duomenų, nors kepyklų bei krosnių skaičius ir sumažėjo, bet bendras visų krosnių pado plotas padidėjo 60,1 m². Tai buvo pasiekta, koncentruojant gamybą. Be to, padidėjo krosnių techninis lygis, jų gamybinis pajėgumas. Dėl visų šių pasikeitimų vidutinis vienos kepyklos paros pajėgumas padidėjo 212%, o vienos krosnies pajėgumas — 131%, nors pado plotas padidėjo tik 3,4%.

Kaip 1964 metų sausio 1 dienai Lietkoopsąjungos sistemos duonos kepimo krosnys buvo pasiskirsčiusios pagal tipus ir markes, matyti iš 17 lentelės.

Taigi Lietkoopsąjungos sistemos duonos kepimo pramonė, techniškai sutvarkiusi krosnių ūkį, pasiekė žymių laimėjimų. 1954 m. sausio 1 d. Lietkoopsąjungos sistemos duonos kepimo pramonėje nebuvo nei vienos konvejerinės krosnies, o 1964 m. sausio 1 d. veikė 111 krosnių; pagal gamybinį pajėgumą — pagrindinį rodiklį — konvejerinės krosnys sudarė 75,9% visų krosnių pajėgumo. Tai didelis laimėjimas. Bet kartu reikia pažymėti, kad atsilikusios, primityvios žarijinės krosnys 1964 m. sausio 1 d. dar sudarė apie 20% visų krosnių pajėgumo ir 47,7% visų krosnių skaičiaus.

Konvejerinės krosnys daugiausia sukonzentruotos rajonų centrų kepyklose.

Lietkoopsąjungos duonos kepimo įmonių krosnių sudėtis
ir jų charakteristika 1964 m. sausio 1 d.*

Krosnių tipai ir markės	Krosnių skaičius	Krosnių pado plotas (m ²)	Krosnių gamybi- nis pajėgumas (t per parą)
I. Kanalinės-konvejerinės:			
1. FTL-2	39	593,7	594,0
2. FTL-20	51	423,3	331,5
3. PSK	12	73,2	66,0
4. UDPG	9	63,5	45,0
Iš viso konvejerinių:	111	1153,7	1036,5
II. Kanalinės-nekonvejerinės (ChR-1, ChR-0,5 ir kitos)			
18	124,5	62,0	
III. Žarijinės			
118	543,3	265,8	
Iš viso:	247	1821,15	1364,3

* Sudaryta pagal Lietkoopsąjungos duomenis.

Lietkoopsąjungos duonos kepimo pramonės krosnių sudėtis 1964 m. sausio 1 d., palyginus su 1954 m. sausio 1 d., pasikeitė ne tik pagal krosnių tipus, bet ir pagal krosnių dydį (žr. 18 lentelę).

18 lentelė

Lietkoopsąjungos duonos kepimo krosnių 1964 metų sausio 1 d. sudėtis
ir pasiskirstymas pagal pado plotą, palyginus su 1954 m. sausio 1 d. sudėtimi
ir pasiskirstymu*

Krosnių pado plotas (m ²)	Krosnių tipai (vnt.)							
	konvejerinės		ChR tipo		žarijinės		iš viso	
	1954. I.1	1964. I.1	1954. I.1	1964. I.1	1954. I.1	1964. I.1	1954. I.1	1964. I.1
Iki 3 m ²	—	—	—	—	17	6	17	6
Nuo 3 iki 4 m ²	—	—	—	—	20	6	20	6
„ 4 „ 5 „	—	—	1	5	55	32	56	37
„ 5 „ 6 „	—	—	6	4	75	32	81	36
„ 6 „ 7 „	—	12	8	2	80	18	88	32
„ 7 „ 8 „	—	9	9	4	26	13	35	26
„ 8 m ²	—	90	—	3	3	11	3	104
Iš viso:	—	111	24	18	275	118	300	247
Krosnių tipų struktūra	—	44,9	8	7,3	92	47,8	100	100

* Sudaryta pagal Lietkoopsąjungos duomenis.

Iš 18 lentelės matyti, kad daugiausia, palyginus su 1954 metų padėtimi, sumažėjo krosnių, turinčių iki 3 m² pado plotą, ir padaugėjo krosnių, turinčių daugiau kaip 8 m²; visų kitų krosnių skaičius 1964 m., palyginus su 1954 m., sumažėjo. Daugėjo pagrindiniai stambių — daugiau kaip 8 m² — pado ploto krosnių, kurios tiko rajonų centrams ir kitoms stambesnėms gyvenvietėms.

Lietuvos TSR Vartotojų kooperacijos duonos kepimo pramonės įmonių ir jų krosnių pajėgumas rajonais ir rajonų viduje yra išdėstytas netolygiai.

Pagal kepyklų skaičių ir jų pajėgumą 1964 m. sausio 1 d. visus rajonus galima suskirstyti į atitinkamas grupes (žr. 19 lentelę).

19 lentelė*

Eil. Nr.	Rajonų grupės	Rajonų skaičius grupėje	Kepyklų skaičius		Kepyklų gamybiniai pajėgumai (t)	
			iš viso	tame tarpe rajonų centruose	iš viso	tame tarpe rajonų centruose
1.	Rajonai, neturintieji kepyklų	1	—	—	—	—
2.	Rajonai, turintieji: po 1 kepyklą	15	15	14	185,7	175,7
3.	po 2 kepyklas	19	38	17	268,0	179,9
4.	„ 3 „	7	21	10	175,5	99,8
5.	„ 4 „	7	28	9	166,6	77,9
6.	„ 5 „	4	20	4	79,5	25,3
7.	„ 6 „	1	6	2	28,8	9,4
8.	„ 7 „	2	14	6	56,1	35,0
	Iš viso:	56	142	62	960,2	603,0

* Sudaryta pagal Lietkoopsąjungos duomenis.

19 lentelė rodo, kad beveik du trečdaliai visų rajonų turi tik po 1—2 kepyklas ir tik 7 rajonai turi daugiau kaip po 4 kepyklas. Beveik pusė pagal kepyklų skaičių ir 62,8% pagal gamybinius pajėgumus Lietkoopsąjungos sistemoje veikiančių duonos kepimo įmonių buvo sukonzentruotos rajonų centruose. Žinoma, esant tokiam duonos kepimo pramonės įmonių išsidėstymui, sunkiau aprūpinti šviežiais duonos-pyrago gaminiais tolesnių nuo rajonų centrų kaimo vietovių gyventojus. Šie sunkumai susidaro dėl to, kad Lietkoopsąjungos sistemos duonos kepimo įmonės neturi pakankamai specialaus transporto duonos-pyrago gaminiams išvežioti, be to, keliai, ypač pavasarį, rudenį ir žiemą, ne visur autotransportu išvažiuojami.

Per nurodytą laikotarpį Lietkoopsąjunga ne tik žymiai pakėlė savo kepyklų krosnių techninį lygį, bet ir daug padarė duonos kepimo gamybos procesams mechanizuoti. Pavyzdžiui, 1964 m. sausio 1 d. Lietkoopsąjungos sistemos kepyklose buvo:

1. Miltų sijojimo mašinų — 143, tame tarpe „Pionier“ — 136.
2. Tešlos minkymo mašinų — 158; jos visos „Standart“.
3. Tešlos dalijimo ir formavimo mašinų — 98, tame tarpe markės DRch-2 — 28, SD — 11, PMK-60 — 14, ChDFR — 23, ChDFM-2 — 6, „Kuzbas“ — 16.

Tuo tarpu 1954 m. sausio 1 d. Lietkoopsąjungos sistemos 183 kepyklose buvo 2 mašinos miltams sijoti, 2 mašinos tešlai minkyti ir 2 rankinės mašinos tešlai dalyti.

Taigi pastaruoju metu daugelyje kepyklų mechanizuoti daug darbo reikalaujantieji sijojimo ir tešlos minkymo procesai. Daugelyje kepyklų įdiegtas mechanizuotas tešlos dalijimas, tešlos katilų (duonkepių) apvertimas, vandens matavimas ir druskos tirpinimas.

Kiek yra mechanizuotų kepyklų ir koks jų lyginamasis svoris bendrame kepyklų skaičiuje, rodo 20 lentelė.

Pakrovimo ir iškrovimo darbai Lietkoopsąjungos kepyklose visiškai nemechanizuoti. Respublikinių miestų kepyklose pakrovimo ir iškrovimo darbai taip pat labai mažai mechanizuoti.

Svarbesnių gamybos procesų mechanizavimo lygis
Lietuopasąjungos duonos kepimo mechanizuotose
kepyklose 1964 m. sausio 1 d.*

eil. Nr.	Mechanizuotų gamybos procesų pavadinimas	Mechanizuotų kepyklų skaičius	Mechanizuotų kepyklų lyginamasis svoris (%)	Mechanizuotų kepyklų mechanizavimo laipsnis (%)
1.	Miltų sijojimas	75	52,8	100
2.	Tešlos minkymas	81	57,0	100
3.	Tešlos dalijimas	44	31,0	60
4.	Tešlos katilų apvertimas	33	23,2	55
5.	Druskos tirpinimas	33	23,2	100

* Sudaryta pagal Lietuopasąjungos duomenis.

Pagrindinių gamybos procesų mechanizavimas geriau sutvarkytas rajonų centrų kepyklose. Pavyzdžiui, iš 88 miltų sijojimo mašinų 67, arba 76,1%, veikia rajonų centrų kepyklose. Panaši padėtis ir su kitomis mašinomis.

Naujų kepyklų statyba, pagrindinių gamybos procesų mechanizavimas žymiai padidino rajonų duonos kepimo pramonės gamybinį pajėgumą. 1963 metais vidutinis paros iškepimas pasiekė 379,9 tonos duonos-pyrago gaminių ir, palyginus su 1954 metų vidutiniu paros iškepimu, padidėjo 44,5%.

1963 metais rajonuose, įskaitant ir kaimo vietas, buvo maždaug 2,1 milijono gyventojų, kurių aprūpinimui, skaičiuojant 1 gyventojui tik 400 gramų duonos-pyrago gaminių, reikėjo iškepti 840 tonų. Vadinasi, iškepamas kiekis nesudarė ir 50% visų rajonų gyventojų poreikio. Atskiruose rajonuose dėl nevienodo gamybinių pajėgumų išdėstymo iškepamas duonos pyrigo kiekis, palyginus su rajono gyventojų poreikiais, labai svyruoja. Pavyzdžiui, Ramygalos rajone gaminiai iš vietinių kepyklų patenkinami tik 15,1% poreikių, Molėtų — 17,6%, Plungės — iki 58,7%, Kapusko rajone — 74,4%.

Rajonuose aprūpinimas duonos-pyrago gamiais pagal asortimentą taip pat nepatenkinamas. Pavyzdžiui, vienam gyventojui per parą bulkučių-riestainių gaminių vidutiniškai visuose rajonuose 1961 metais teko 15—20 gramų.

Cia apskaičiuota vidutiniškai visiems rajonams, bet žinoma, kad atskiruose rajonuose visiškai nebuvo kepami bulkučių-riestainių gaminiai ir jie nebuvo sistemingai atvežami iš kitų rajonų bei miestų.

Respublikiniuose miestuose bulkučių-riestainių gaminių, skaičiuojant tų miestų 1 gyventojui, buvo iškepama 100—120 gramų per parą.

Apžvelgę Lietuvos TSR duonos kepimo pramonės vystymosi raidą, matome, kad tarybiniais metais:

1. Lietuvos TSR respublikiniuose miestuose naujai sukurta mechanizuota duonos kepimo pramonė, kuri pajėgia pilnai aprūpinti tų miestų gyventojų paklausą ir turi apie 200 tonų laisvų gamybinių pajėgumų, kuriuos panaudoja kitų rajonų aprūpinimui;

2. Rajonų duonos kepimo pramonė dėl nepakankamo išvystytų gamybinių pajėgumų panaudojimo ir jų netolygaus išdėstymo dar nepilnai patenkiną rajonų gyventojų visus poreikius.

Siekiant pašalinti buitinius skirtumus tarp miesto ir kaimo gyventojų, pašalinti nelygią moters padėtį butyje, sutrumpinti ir palengvinti moters darbą namų ūkyje ir sprendžiant kitus buitinius klausimus, duo-

nos kepimo pramone jau dabar susirūpinta ir kartu su kitomis buitines sritį aptarnaujančiomis ūkio šakomis numatytos konkrečios priemonės, kaip panaikinti skirtumą tarp miesto ir kaimo gyventojų, aprūpinant juos duonos-pyrago gaminiais. Iki 1970 metų numatyta rajonų duonos kepimo pramonės gamybinius pajėgumus padidinti iki 280 tūkst. tonų metinės gamybos.

Vilniaus Valstybinis
V. Kapsuko vardo universitetas
Liaudies ūkio ekonomikos katedra

Redakcinei kolegijai
įteikta 1964 m. gruodžio mėn.

РАЗВИТИЕ ХЛЕБОПЕКАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ЛИТОВСКОЙ ССР

РАГЯВИЧИУС М.

Резюме

В первой части статьи показано создание социалистической хлебопекарной промышленности в Литве в 1940-1941 гг., а также дана характеристика ее развития в послевоенные годы, охватывающая два периода. Первый период с 1944 по 1953 гг., когда сначала нормированное снабжение, а позже недостаточные фонды муки не стимулировали развития хлебопекарной промышленности в районах.

Второй период с 1954 по 1963 гг., когда в результате решений сентябрьского Пленума ЦК КПСС и последующих решений и мероприятий партии значительно возросло производство зерна, и ресурсы муки давали неограниченную возможность развивать хлебопекарное производство до полного удовлетворения потребностей населения в хлебобулочных изделиях.

Данные о развитии хлебопекарной промышленности по отдельным периодам в городах и на селе, о размещении производственных мощностей приводятся в таблицах №№ 2—20.

В период с 1944 по 1954 год в городах республиканского подчинения реконструируются старые предприятия и строятся новые хлебозаводы, внедряются конвейерные печи и механизмируются производственные процессы. В результате этих мероприятий количество конвейерных печей увеличивается в 23 раза, а уровень механизации основных производственных процессов достигает 95—100%.

В районах в этот период ремонтировались старые предприятия, не было оборудовано ни одной конвейерной печи, а действующие печи в основном были очень мелкие и жаровые. Механизация производственных процессов совершенно отсутствовала.

В период с 1954 по 1963 год в городах республиканского подчинения основное внимание было сосредоточено на дальнейшем внедрении конвейерных печей, механизации всех производственных процессов и ликвидации жаровых печей. Суточная производственная мощность на 1 января 1962 г. была доведена до 738 тонн и создан свободный резерв мощностей в 173 тонн, который может быть использован для обеспечения районов.

В районах, которые в основном обслуживались хлебопекарной промышленностью Литпотребсоюза, в этот период все внимание было сосредоточено на генеральной реконструкции и концентрации старых и строительстве новых, более крупных хлебопекарных предприятий. Было

построено 63 механизированных хлебопекарни. В результате количество предприятий уменьшилось на 41, количество печей на 39, а суточная производственная мощность увеличилась на 245 тонн, или на 34,5%, и к 1 января 1962 г. достигла 960 тонн. Уровень механизации основных процессов достиг 60—70%.

В заключении указывается, что за годы советской власти в городах республиканского подчинения Литовской ССР создана новая, высоко-механизированная хлебопекарная промышленность, которая не только полностью может удовлетворить спрос населения этих городов, но имеет свободный резерв мощностей, около 200 тонн суточной выпечки.

Хлебопекарная промышленность, созданная в районах, как по своим производственным мощностям, так и из-за неравномерного их размещения, может удовлетворить только около 50% потребности населения районов в хлебобулочных изделиях.

В свете задач, поставленных новой Программой КПСС в области становления коммунистического быта, облегчения труда женщины в домашнем хозяйстве, хлебопекарная промышленность должна в ближайшее время обеспечить ликвидацию домашнего хлебопечения в районах и снабжать все население хлебобулочными изделиями промышленного производства.
